

ПОНЯТТЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У ПРАВОВІЙ НАУЦІ

Ефективність вирішення завдань сучасного державно-правового розвитку неможливе без ґрунтовного вивчення наукового доробку вчених-юристів. Дослідження основних понять, категорій, дефініцій у правовій науці надає можливість визначити основні закономірності та тенденції розвитку правового життя суспільства. Актуальними є вивчення надбань юридичної наукової думки про становлення феномену правової культури. Для прогресивного розвитку правової культури першочергове значення має проведення фундаментальних юридичних досліджень права і держави, без яких правова культура починає "вичерпуватися" інтелектуально, втрачати розуміння сутності того, що відбувається в соціально-політичній і власно юридичній сферах, перспективу розвитку державно-правових явищ [1, с.8].

Мета даного наукового доробку – дослідити еволюцію теоретико-правових поглядів на поняття "правова культура", визначити основні тенденції її функціонування і подальшого розвитку в Україні.

На сьогодні в юридичній науковій літературі не існує єдиного підходу до визначення поняття правової культури. Наприклад, в російській літературі 90-х років ХХ ст. нараховується понад 250 визначень правової культури, число яких постійно зростає [2, с. 241]. Правову культуру як феномен вчені почали досліджувати в 60-ті роки минулого століття, зокрема: Є. В. Аграновська, С. С. Алексєєв, Н. А. Бура, В. Д. Зорченко, М. М. Кейзеров, В. І. Камінська, О. А. Красавчиков, О. А. Лукашова, А. П. Семітко, В. П. Сальников, В. П. Сидорин та інші. Зазначена категорія розглядалася як певний ідейно-правовий стан суспільства в певний період, сукупність знань про право, уміння застосовувати закони в повсякденному житті, повага до них, що і забезпечує дотримання правових вимог.

У 90-ті роки ціннісний вимір правової культури був висвітлений у праці хвчених, зокрема: В. А. Бурмістрова, Г. І. Балюка, П. Б. Євграфова, В. В. Копейчикова, Л. В. Петрової, В. В. Оксамитного, П. М. Рабіновича та інших. Правова культура розглядалася як сукупність всіх цінно-

стей, які створюються людьми в правовій сфері, а також саме право, правосвідомість, правовідносини, стан законності, рівень досконалості законотворчої, правозастосовної та іншої правової діяльності [3, с. 134].

Відповідно, правова культура – це система духовних і матеріальних цінностей у сфері функціонування права, є складовою частиною загальної культури, охоплює всю сукупність найважливіших ціннісних компонентів правової реальності в її розвитку (право, правосвідомість, правовідносини, правопорядок, нормотворча, правозастосовна та інша правова діяльність). Виступає однією з категорій загальнолюдських цінностей, є невід'ємним компонентом правової держави [4, с.37].

Таким чином, наукову основу для сучасного визначення поняття правової культури було створено на межі 90-2000-х років, коли було переосмислено вузько нормативне розуміння права і законодавства, що вбачало в праві лише норми законодавства. Проте існує тенденція трактування правової культури, що впливає з однобічного розуміння культури як сукупності матеріальних і духовних цінностей [5, с.16]. Такий спрощений підхід до вивчення правової культури, що полягає у ототожненні реальної правової культури з її теоретичною моделлю; зведення правової культури (правової свідомості) до правового знання взагалі змушує розуміння сутності та значення правової культури.

Вивчення даної проблематики дозволяє виділити кілька основних підходів до розуміння поняття правової культури у правовій науковій думці. По-перше, ціннісний, де правова культура відображає ціннісно-правовий та ідейно-правовий стан суспільства на окремому історичному етапі, характеризує рівень правосвідомості, розуміння права та повагу до закону. В якості показника рівня правової культури також виступає рівень розвитку правових поглядів, гарантованість прав, рівень правохоронної діяльності, рівень юридичної освіти та виховання. По-друге, компетентнісний підхід, обов'язковою умовою якого є відмова від традиційних нормативістських встановлень на користь ціннісного підходу до права, від юридичного догматизму до діяльнісного освоєння правових механізмів, засобів і способів дії. Ці вимоги виходять, передусім, з практичної цінності правових знань для громадянина. По-третє, інформаційний, який обґрунтовує, що правові знання завжди ґрунтуються на певній інформації, визначають поведінку людей. Правову культуру можна визначити як певний обсяг правової інформації, що створюється й накопичується в суспільстві й у свідомості окремої особи.

Отже, однією з найважливіших характеристик поняття правової культури, є те, що вона пов'язується насамперед з правовою активністю особи. Правова культура є якісним показником правової системи, забезпечує її функціонування та розвиток.

Література

1. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства: монографія / ред. Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк – Х.: Право, 2007. – 248 с.
2. Комаров С. А. Общая теория государства и права: Курс лекцій / С.А. Комаров. – М.: – 1996. – 314 с.
3. Семитко А.П. Правовая культура социалистического общества: сущность, противоречия, прогрес. / А.П. Семитко. – Свердловск : Изд-во Урал. Ун-та, – 1990. – 172 с.
4. Шемшученко Ю. С. Правова культура / Ю. С. Шемшученко // Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол : Ю. С. Шемшученко [відп. ред.] та ін. – К. : 2003. – Т. 5 : П-С. – С. 37.
5. Осика І. В. Правова культура у формуванні правової, соціальної держави : автореф. дис... канд. юрид. наук; спец. 12.00.01 / І. В. Осика; Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2004. – 20 с.